

A FELSŐMAGYARORSZÁGI MUZEUMBAN LÉVŐ CZÉHPECSETEKRŐL.

Közli: **Myskovszky Viktor,**

tanár, s a felsőmagyarországi muzeum öre.

Hogy a régi czéhládák eddig hiven s néha bizonyos féltékenységgel megőrzött okmányaiban s jegyzőkönyveiben a magyar kézműipar, úgy nemkülönben a városok polgári osztályának culturalis fejlődésének történetére nézve fontos adatok foglaltatnak, az kétséget nem szenved, s arról mindenki, — ki műtörténetünk szétszórt adatainak gyűjtésével foglalkozik — meg van győződve; ez oknál fogva a felső magyarországi muzeum is a czéhek történetére vonatkozó mindenféle műtárgyak s írott emlékek gyűjtésére mindig különös figyelmet fordított.

Felszólításunkra az illető kassai czéhek elöljárói s főmesterei valóban példányszerű előzékenységgel engedék át muzeumunk számára megőrzés végett — a tulajdonjog fenntartásával — nemcsak fontos okmányaikat és pecséteiket tartalmazó czéhládáikat, hanem billikomaikat, serlegeiket, czéhtábláikat, remekeiket, s egyéb műtárgyaikat is, mely utóbbiak különösen hivatvák fényes tanubizonytságot tenni az akkori hazai kézműipar kifejllettségéről.

Muzeumunk már eddig is mintegy 23 czéhládából álló gyűjteménynyel bir; a czéhek, melyek czéhládáikat muzeumunkban letéteményezték, következők: aranyműves, nyereggyártó, rézműves, kovács, üveges, szíjgyártó, tímár, eszmadia, takács, gombkötő, borbély, kőműves, kádár, kötélverő, szabó, szappanos, mézeskalácsos, kerékgyártó, gubás, czipész és pék czéh.

A czéhládák legtöbbszörre díszesen vannak kiállítva, némelyek az illető czéh jelvényeivel intarsia-szerű berakással vannak díszítve, bár kiváló műbecsrel bíró ládák muzeumunkban még hiányoznak.

Minden czéhláda két kulcs segélyével nyitattik ki, az egyik kulcs a czéhmesternél, a másik pedig a városi tanács által kiküldött czéhbiztosnál volt letéve.

A czéhláda felnyitása, mely czéhgyülések alkalmával bizonyos ünnepélyességgel szokott volt történni — egyszersmind a czéhgyülés megnyitását is jelezte.

A láda belsejében a czéh adománylevelei s egyéb értékes iratai foglaltattak, a kisebb mellékfiókban pedig a czéh pecsétje őriztetett, mely fiók gyakran külön zárral birt.

Jelen közleményem célja a kassai felső magyarországi muzeumban lévő czéhpecsétek ismertetése lévén, a czéhládák egyéb okmányainak jegyzékét csak kivonatilag közlöm, a czéhszabályzatok (articulusok) részletes közlését fentartván magamnak későbbi alkalomra.

Muzeumunkban eddig 20 czéhpecsétünk van összegyűjtve, ezek közt legrégibb a barchent készítők s az aranyművesek pecsétje. Némelyek valódi műízléssel vannak stilsze-

rüen kivésve. — Könnyebb áttekintés s összehasonlítás végett czélszerűnek láttam ezen pecsétet időszerinti rendben összeállítani, s egy lapra lenyomatni.

Coetus artis aurifabrorum.

a) *Az aranyműves czéh* ládája e következő okmányokat tartalmazza :

A városi tanács által 1601. évben szent Tamás apostol napján megerősített újabb s 11 cikkelyből álló magyar nyelven irt szabályzati levele; ugyszintén annak német példánya is; továbbá czéhmesterek könyve ily czímmel: Az Kassai Eötvös Czéhnek Regestroma, czhináltatott Bonchidai Eötvös István, és Bakay Eötvös György czéh mesterek idejében Anno 1600. — 1805-dik évi február 3-án kiadott s 17 cikkelyből álló későbbi czéhszabályzat.

Az 1476-ik és 1584-ik évből származó két pecsétnyomó ezüstből készült. A régibb pecsét (1) átmérője 34 milliméter átmérővel bir, a pecsét belmezejét egy csinosan metszett gót stylü architectura alatt, — mely toronyfiak által szegélyezett szamarhátú iveztből áll — egy, a jobbkezében kalapácsot, s baljában egy kelyhet tartó infulás püspök alakja vehető ki, ezen alak alatt belmezején három kisebb paist tartalmazó pais látható.

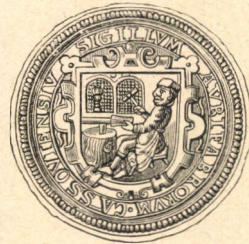
Gyöngyös vonallal határolt, csinos minuskulákból álló körirata e következő: siegel der goldschmied szu Cascha 1276.

A másik pecsét (4) már renaissance stylü, belmezején egy műhelyében dolgozó aranyműves alakja látható, a műhely félkörives ablakában egy serleg áll; a lapidar betűkből álló körirata e következő:

SIGILLVM AVRIFABRORVM CASSOVIENSIVM.

Ezen pecsétnyomó nyelén bevésve olvasható:

GYVLAI CHRISTOPH ÉS MAKAI JÁNOS CZÉCH MESTERSÉ-
GÉBE 1584. JOHANNES VÁRADY.

b) *A barchent* vagy parket készítők pecsétje (2) szintén még a XV-dik századból való, bár évszám rajta nem vehető ki, de alakjának stylje, valamint a körirat minuskuláinak alakja is határozottan még a XV-dik századra utal. A pecsét átmérője 30 milliméter, belmezején szent Katalin koronás alakja pallossal és kerékkal látható, a bő és tört redőzetű ruházata valamint liliomos koronája még gótizálású. Egy tekercsen lévő s minuskulákból álló körirata a következő:

porchers sigl czeche.*

A XIV. és XV-dik században a parchent vagy parket készítők czéhe számos tagból állott, s mint azt Wentzel tanár egyik munkájában régi okmányok alapján közli, ezen czéh tetemes királyi kiváltságokkal is birt.

Ezen czéh okmányai a takács czéhládájában foglaltatnak.

c) Az árkászok pecsétje (3) találtatott az 18 . . (?) évben, a nagy sétatéren a gázcsövek számára kiásott árokban, veres rézből készült, átmérője 31 milliméter, a pecsét belmezejét elfoglaló czimerpais (Tartsche) alakja még a XVI-dik század elejére utal, a czimer-

* A betűk metszete el van hibázva.

pais mezején keresztbe tett ásó és kapa három csilaggal látható, s a pais felett L A betű. Körirata hiányzik. — Meglehet, hogy a városi sánczások vagy a városi erődítmények építői külön czéhet képeztek. Ezen pecsét metszése mesteri kézre utal. *

Coetus ephippiariorum.

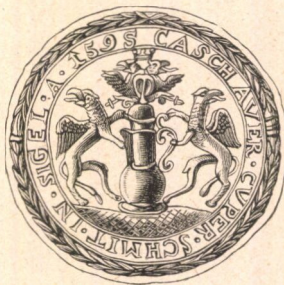

d) A nyereggyártó czéh ládájában léteznek Wentzl Márton városi bíró által német nyelven szerkesztett czéhszabályzatok, csinosan hártván írva, 1591-dik évi márczius 21-ki datummal. Pecsétje (5) sárgarézből készült s csak 27 milliméter átmérőjű. A pecsét belmezején egy nyereg látható, alatta 1588-dik évszámmal körirata :

KASSAI NEREGGYÁRTÓ CZÉH PECETI :·

Coetus cupriariorum.

e) A rézműves czéh csinos ládája kétfejű sassal van diszítve; a városi tanács által 1585-dik évi augusztus 15-én német nyelven kiadott czéhszabályzat 15 cikkelyből áll, de ez is csak hiteles másolat, eredetije bizonyosan a városi levéltárban őriztetik.

Megvannak továbbá a 49. cikkelyből álló s Ferencz király által 1828. april 3-án megerősített, s függő császári pecséttel ellátott czéhszabályzatai, nemkülönb az 1643—1828-ik évig vezetett jegyzőkönyvei. Pecsétje (6) veresrézből készült s 37 milliméternyi átmérőjű. Belmezején két szárnyas griff egy közepén álló korszót tart, melynek tetején kétfejű sas látható.

A borostyán koszorúval szegélyezett körirata e következő :

KASCHAVER KVPFERSCHMIED INSIEGEL 1595.

Coetus fabrorum ferrariorum.

f) A kovács czéh 1787-ik évben készült ládája szintén kétfejű sassal és az ország czímerével diszített. A városi tanács által 1576-ik évi február 4-én eredetiben magyar és német nyelven kiállított czéhszabályzata hártván van csinosan írva. — Található még a czéh ládájában egy czéhtábla festett mesteri jelvényekkel, s névjegyzékkel, melynek alapján az illető mester s a jelvények birtokosainak nevei is megtudhatók; továbbá jegyzőkönyvek s felszabadító levelek Kassa város akkori látképével, mely a maga nemében, különösen a mi a város akkori kinézését illeti — igen érdekes.

Sárgaréz pecsétje 38 milliméternyi átmérőjű. Csinosan alakított czímerpais (Tartsche) belmezején a kovács mesterség eszközei mint kalapács, ülő, fogó, hámozó vas, patkó s szegek láthatók. —

Részint gyöngyözött, részint pedig babérleveles koszorúval kerített körirata e következő :

AZ KASSAI KOVACHOK CZÉH PECETE ANNO 1596.

* Kérdés, vajjon az árkászoknak volt e külön. czéhe s így az is, vajjon e modern zamatú pecsét az említett czéhnek vagy pedig magáncsaládnak pecsétje? A szerk.

Contubernium nodi textorum.

g) A gombkötő czéh ládájában található: Magyar eredeti artikulusok 14 czikkelyvel 1603-ik évi december 18-áról, továbbá Madarász Márton bíró által 1669-ik évi márczius 2-án, 25 czikkelyből álló magyar nyelven szerkesztett artikulusok másolata, az eredeti a helytartó tanácsnak 1805-ik évben kiadott rendelete szerint a kassai tanács archivumába tétetett. Végre Bocatius János városi bíró által megerősített német és magyar nyelven szerkesztett, s 25 czikkelyből álló czéhszabályzat. Az 1759-ik évben kiadott: Gombkötő becsületes czéhnek punctumai, 21 czikkelyből állanak.

42 milliméternyi átmérőjű esinosan vésett pecsétje egy liliomokkal diszített paist mutat, melynek mezején egy forgót tartó férfi kar, ugy nemkülönbön különféle alakú fonott gombok és magyar sujtások vehetők ki; a borostyán koszorúval kerített körirata következő:

SIGILLVM CONTVERNII NODI TEXTORVM CASSA 1604.

Coetus chirurgorum.

h) A borbély czéh latin nyelven szerkesztett s hártján írt artikulusai a városi tanács által 1557-ik évben állíttattak ki, van azonban egy magyar nyelven írt szabályzat is legények számára, szintén 1557-ik évből.

A 15 czikkelyt tartalmazó s 1760-ik évi augusztus 18-án kelt, s hártján esinosan kiállított okmány Mária Theresia sajátkezű aláírásával van ellátva. Pecsétje belmezején egy borzas hajú emberi fő látható, melynek haját egy kéz rendezgeti. Borostyán levelű koszorúval mindkét oldalon beszegett körirata így hangzik:

SIGILLVM CHIRVRGORVM CASSOVIENSIVM.

Coetus artis murariorum et lapicidarum.

i) A kőműves és kőfaragó czéh ládájában található az I. Ferencz király által 1815-ik évben kiadott, 68 czikkelyből álló, hártjára esinosan írott német szövegű czéhszabályzat, függő császári pecséttel ellátva s piros bársonyba kötve, továbbá 1826. évi január 31-kén Soltész János kőműves czéhmaster és Bodenlos Vincze czéhbiztos által kiadott szabályzat a palafödökre nézve, ily czím alatt: «Punkte des Meisterstückes der Schieferdecker» esinosan írt címlappal.

A 36 mm-nyi átmérőjű esinos pecsétje koronás kétfejű sast ábrázol, melynek szívpaísán két alak vakolóval és kalapácsal látható, koszorúval szegélyezett körirata e következő:

INSIEGEL EINER KEISERLICH; MAVRERHAVPTLAD IN KASCHAV.

Coetus victorum.

k) A kálárczéh Lengyel Ferencz városi bíró által 1690-ik évben magyar nyelven kiadott szabályzata 10 czikkelyből áll, s hártjára van esinosan írva. Az ugyanezen évben a város által szintén magyar nyelven kiadott szabályrendelet a legényekre nézve szól, s 15 czikkelyből áll.

A 40 milliméter átmérőjű pecsét belmezején egy köralakú s szépen diszített paison látható egy hordó, körző, melynek két szárára szőlőfürtök aggatvák, s egyéb kádár mestersegbeli eszközök. — Körirata így hangzik:

SIEGEL DER B. CZECH DER BINDER IN DER KÖN. FR. STADT KASCHAV.

Coetus vitriariorum.

l) *Az üveges czéh* német nyelven szerkesztett s a városi tanács által 1714-ik évben december 20-án kiadott, 24 cikkelyt tartalmazó s a város függő pecsétével ellátott czéhszabályzattal bir.

45 milliméternyi, tehát a kassai czéhpecsétek közt legnagyobb pecsétje csinos metszése által is kitűnik, bár az egész már renaissance stylü.

A csinos alakú czímerpais mezején symmetrikus rendben vannak az üveges czéh jelvényei s eszközei összeállítva, a pais felett egy angyalfő kiterjesztett szárnyakkal vehető ki. A koszorúval körülvett körirat pedig így szól:

DER VON ERBAREN HANDWERCK DEREN GLASSEREN ZV KASCHAV.

Évszám hiányzik, de bizonyosan még a XVII-ik század elejéről való ezen pecsét.

Coetus lorariorum.

m) *A szijgyártó czéh* ládájában található a városi tanács által 1629-ik évi november 11-én megerősített, magyar nyelven szerkesztett s 32 cikkelyből álló hártján írott czéhszabályzat. Továbbá magyar jegyzőkönyv 1614-ik évtől kezdve, s egy sárgarézről csinosan készült czédula hordó a czéh czímerével.

34 milliméter átmérővel bíró pecsétjén két lebegő angyal egy czímerpaist tart, melyen a szijgyártó mesterség különféle jelvényei s a czímerpaison egy korona látható.

Gyöngyözött vonallal szegélyezett körirata e következő:

SIGILLVM COETVS LORARIORVM CASSOVIENSIVM.

Coetus cerdonum.

n) *A tímár czéh* ládája kiváló szépségű vaspántokkal van ellátva, az 1838-ik évi május 17-én V. Ferdinand király által megerősített 49 cikkelyből álló czéhszabályzata magyar nyelven van hártjára csinosan írva s függő császári pecséttel ellátva. Továbbá találtatik a czéhlárában még egy 1596. évből származó «Zech puech der Rohgerber» című jegyzőkönyv is. 1776-ik évből származó pecsétje 34 milliméter átmérőjű, belmezején egy koronát tartó emberi alak ül egy kádban, melyet 2 ágaskodó oroszlán tart; a kád alatt pedig bőrhámozó kések láthatók. Körirata e következő:

SIEGL DER LEDERER CZECH IN KASCHAV. 1776.

Újabbkori pecsétje kerülék alakú s az előbbihez hasonló pecsétképpel bir, körirata: LEDERER IHNVNG DER KK FREIEN HAVPTSTADT KASCHAV ANNO 1836.

Coetus textorum.

o) *A takács czéh* egyike a legrégebb s legtöbb királyi kiváltságokkal bíró czéheknek Kassán, s úgy látszik eleintén a barchent készítő czéhjével egyesült; mely utóbbinak régi pecsétje már a 2. szám alatt volt említve s leírva. A 13 cikkelyből álló, hártján latin nyelven minuskulákkal írott czéhszabályzata még Zsigmond király idejéből való, azonkívül található a lárában még több Zsigmond korabeli régi okmány, melyek tartalmát Wentzl tudósunk a kassai parkét készítés című művében már közölte. Továbbá van még egy XVI. századbéli jegyzőkönyve is: «Zwillicher der ehrbaren Zechen der Leinweber» címmel; mely

ezím bizonyítani látszik, hogy a barchent készítő a takács czéh egy részét képezték. Különös, hogy ezen czéh 1859-ben a bádogos czéhhel egyesült.

A takács czéh újabb pecsétje 1779-ből való, s csak 26 milliméter átmérővel bír, belmezején két ágaskodó oroslány egy koronás czímerpaist tartva a takács czéh szövő eszközeivel látható. Gyöngyözött vonallal kerített körirata:

WEBER CZECH IN CASCHAV. 1779.

Coetus restiariorum.

p) A kötélverő czéh német artikulusai a városi tanács által 1546-ik évi márczius 5-én adattak ki. Pecsétje 45 milliméternyi átmérőjű, belmezején két ágaskodó oroslány egy koronás czímerpaist a kötélverő czéh különféle eszközeivel tartva, látható. Körirata e következő:

SIEGEL DES EHRSAMEN SAILER HANDWERCKS IN DER K. FR. STADT
KASCHAV. 1799.

Coetus sartorum.

q) A szabó czéh szabályzata a városi tanács által 1619-ik évi július 13-án magyar nyelven van kiállítva. 38 milliméternyi átmérőjű pecsétje négyszögletű mezején két ágaskodó oroslán ollóval és egyéb varró eszközökkel látható; koszorúval kerített felirata e következő:

KASSAI MAGY. SZABÓ TZÉCH PECSÉTYE 1806.

Coetus smigmatorum.

r) A szappanos czéh 24 cikkelyből álló német nyelven írt szabályzata Mária Terezia által 1754-ik évi július 8-án erősített meg. (Továbbá van még I. Ferencz király által 1810-ik évben megerősített 24 cikkelyből álló német czéhszabályzata is). Azonkívül II. József 1782-ik évi november 8-án megerősíté ezen czéh 18 artikulusból álló czéhszabályzatát.

Ezen czéh 40 milliméternyi átmérőjű pecsétje mezején két ágaskodó oroslán egy rudon egy csomag gyertyát visz, lent két darab szappan, fent pedig egy korona látható.

Körirata e következő:

SIGILLVM COETVS SMIGMATORVM LIB. REG. CITTIS CASSOVIENSIS. 1819.

Az újabbkori pecsét kép nélkül van ezen felirattal:

K. K. PRIVILEGIRTE SEIFENSIEDER INNVNG ZV KASCHAV 1857.

Coetus Caeroplastarum.

s) A mézeskalácsos vagy bábasütő czéh ládája okmányaival még eddig nincs letéve muzeumunkban. Pecsétje 33 milliméternyi átmérőjű, belmezején egy esinos renaissance stílusú oszlopos architectura alatt látható Sz.-Mária ölében a gyermek Jezust tartva. A portalszerű architectura mindkét oldalán esinos alakú cserepekben virágok elhelyezvék. Koszorúval kerített felirata e következő:

S. DER LEBZELDER IN OBERVNGARN.

Coetus Carpentariorum vel rotariorum.

t) A kerékgyártó czéh legény ládjában találhatók az 1823. évi december 16-án kiállított német artikulusok.

Ezen czéh legényeinek pecsétje csak 24 milliméternyi átmérőjű, belmezején egy egyszerű 12 küllős kerékkal.

Körirata hiányzik.

u) A *gubás* czéh pecsétje 36 milliméternyi átmérővel bír, belmezején egy kerék felett egy szőrtisztító padon ül egy emberi alak, szőrt tisztítva.

Körirata e következő:

SZ. K. KASSA VÁROS GUBÁS PETSÉTJE. 1852.

Coetus sutorum.

v) A *czipész* czéh szabályzata 1481-ik évben Prossdorfer János városi bíró által német nyelven van kiállítva.

Pecsétje muzeumunkban hiányzik.

Coetus pistorum.

w) A *pékezh* 25 cikkelyt tartalmazó német nyelven, hártván, díszesen kiállított díszokmánya György Ferencz városi bíró által 1703-ik évi december 18-káról származik.

Az 1726-ik évben a városi tanács által kiadott sütemények árjegyzéke ily bevezetéssel bír:

«Nemes, szabad, királyi Kassa városa magistratusa által az idevaló becsületes zsemlye-sütő czéhnek, úgy czéhen kívül levő kenyérsütőknek a zsemlye, és kenyér sütésben és eladásban az alább irtt mód szerint rendeltett Instructiója, melyhez az nemes magistratusunk tovább való dispositiójig alkalmaztattni tartozik magát kiki, és ha ezt áthágni merészli, érdemlett büntetését minden személy válogatás nélkül veszi.»

Ez után következik a sütemények ára.

Coetus coturnariorum.

x) A *csizmadia czéh* 16 cikkelyt magában foglaló, s magyar nyelven irt szabályzata Vancsaj János városi bíró által 1724-ik évi szeptember 13-án adatott ki.

Coetus artis molitorum et architectorum.

y) Az *ács és molnár* egyesített czéh szabályzata 1739-ik évben Lipót király által magyar és tót nyelven adatott ki, ily czímmel: Exemplar seu paria Articulorum ab Augustissimo quondam Imperatore Loepoldo pro molitorum et architectorum magistris, in quinque Comitibus: Abaujvár, Zemplén, Borsód, Torna et Gömör.

Végre:

z) az órás, puskaműves, és lakatos egyesült czéh, 49 cikkelyből álló magyar nyelvű artikulusai 1817. évi april 11-én Ferencz király által vannak megerősítve, s függő császári pecséttel ellátva.